

Звіт подібності

метадані

Заголовок

Іскова Ірина Валеріївна магістерська 14.12

Автор

Науковий керівник / Експерт

Ірина Іскова**Горська Олена Олександрівна**

підрозділ

кафедра дошкільної та початкової освіти

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про **МОЖЛИВІ** маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв	Ⓡ	1
Інтервали	A→	0
Мікропробіли	:	0
Білі знаки	Ⓡ	0
Парафрази (SmartMarks)	a	22

Обсяг знайдених подібностей

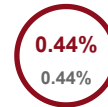
Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

КП 1

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

КП 2

12322

Кількість слів

95277

Кількість символів

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	Методика формування у молодших школярів елементарних історичних уявлень в процесі опрацювання художніх творів 11/21/2024 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (кафедра дошкільної та початкової освіти)	28 0.23 %
2	Методика формування у молодших школярів елементарних історичних уявлень в процесі опрацювання художніх творів 11/21/2024 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (кафедра дошкільної та початкової освіти)	26 0.21 %

3	Методика формування у молодших школярів елементарних історичних уявлень в процесі опрацювання художніх творів 11/21/2024 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (кафедра дошкільної та початкової освіти)	22 0.18 %
4	Методика формування у молодших школярів елементарних історичних уявлень в процесі опрацювання художніх творів 11/21/2024 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (кафедра дошкільної та початкової освіти)	19 0.15 %
5	Методика формування у молодших школярів елементарних історичних уявлень в процесі опрацювання художніх творів 11/21/2024 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (кафедра дошкільної та початкової освіти)	17 0.14 %
6	Методика формування у молодших школярів елементарних історичних уявлень в процесі опрацювання художніх творів 11/21/2024 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (кафедра дошкільної та початкової освіти)	16 0.13 %
7	Методика формування у молодших школярів елементарних історичних уявлень в процесі опрацювання художніх творів 11/21/2024 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (кафедра дошкільної та початкової освіти)	15 0.12 %
8	Методика формування у молодших школярів елементарних історичних уявлень в процесі опрацювання художніх творів 11/21/2024 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (кафедра дошкільної та початкової освіти)	14 0.11 %
9	Особливості вивчення української мови у початковій школі під час воєнного та післявоєнного станів 5/30/2024 South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky (Кафедра слов'янського мовознавства)	12 0.10 %
10	Методика формування у молодших школярів елементарних історичних уявлень в процесі опрацювання художніх творів 11/21/2024 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (кафедра дошкільної та початкової освіти)	12 0.10 %

з домашньої бази даних (2.69 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	Методика формування у молодших школярів елементарних історичних уявлень в процесі опрацювання художніх творів 11/21/2024 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (кафедра дошкільної та початкової освіти)	331 (31) 2.69 %

з програми обміну базами даних (0.15 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
---------------------	-----------	---

1	Особливості вивчення української мови у початковій школі під час воєнного та післявоєнного станів 5/30/2024 South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky (Кафедра слов'янського мовознавства)	12 (1) 0.10 %
2	ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» 12/5/2024 Rivne State Humanities University (Рівненський державний гуманітарний університет)	6 (1) 0.05 %

з Інтернету (0.08 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ДЖЕРЕЛО URL	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	https://kppo.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/72/2019/12/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-19-%D0%BE%D0%B1.pdf	10 (1) 0.08 %

Список прийнятих фрагментів (немає прийнятих фрагментів)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗМІСТ	КІЛЬКІСТЬ ОДНАКОВИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
------------------	-------	---------------------------------------

2

Іскова Ірина Валеріївна

Методика формування у молодших школярів елементарних історичних уявлень У процесі опрацювання художніх творів

Науковий керівник

Горська О. О. канд. пед. наук, доцент

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІСТОРИЧНИХ УЯВЛЕНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

1.1. Зміст і характер ключових дослідницьких концепцій

Роль історичної освіти в формуванні громадянських цінностей і національної ідентичності стає надзвичайно важливою в умовах демократичних змін в Україні. Формування у дітей правильних уявлень про історію допомагає не лише зрозуміти минуле, але й активізує розуміння ролі кожної особи в громадському житті та розвитку держави.

Громадянська освіта: В умовах активної демократизації України акцент на громадянське виховання стає необхідним. Громадянська освіта має на меті не лише передачу знань про державні інституції, права та обов'язки громадян, але й формування навичок, які допоможуть школярам стати активними учасниками громадського та політичного життя.

Виховні аспекти: Ідея громадянської освіти тісно пов'язана з вихованням відповідального, свідомого громадянина, який здатен зробити внесок у розвиток своєї країни. Вона формує активну громадянську позицію, здатність до критичного мислення, а також вміння співпрацювати та приймати рішення в складних ситуаціях.

Міжнародний досвід: Міжнародна дослідницька програма CIVED (1971 рік) вивчає ефективність громадянської освіти, зокрема в контексті розвитку демократичних цінностей, громадянської компетентності та участі в місцевому та національному самоврядуванні. Це дослідження допомагає порівняти підходи до громадянського виховання в різних країнах та визначити найефективніші методи.

Критерії громадянської компетентності: У процесі формування громадянської освіти виокремлюються важливі критерії громадянської компетентності:

Знання та навички: базові знання про права та обов'язки громадянина, демократичні процеси та державні інституції.

Базові поняття: розуміння таких понять, як свобода, рівність, справедливість, правова держава.

Людські стосунки: розвиток навичок взаємодії та співпраці з іншими людьми на основі поваги та взаєморозуміння.

Політичні дії: здатність брати участь у політичному процесі, волевиявлення та розуміння важливості виборів.

Громадянська активність: участь у волонтерських, громадських та соціальних ініціативах, що сприяють розвитку громади та країни в цілому.

Важливість у навчальному процесі: Під час навчання молодших школярів варто формувати їхні громадянські компетенції через інтерактивні методи: рольові ігри, дискусії, творчі завдання, що сприяють розвитку критичного мислення і формуванню правильної оцінки історичних та соціальних подій [67, с. 213].

Визначаючи громадянську компетентність, ви підкреслюєте її значення як комплексного людського розвитку, що включає вміння орієнтуватися в соціально-політичних процесах, активно захищати права та свободи, а також виконувати громадянські обов'язки.

Для кращого висвітлення цього питання, можна звернути увагу на кілька ключових аспектів:

1. Виховання громадянських якостей - важливе завдання для школи, яка повинна бути не тільки освітнім, а й виховним середовищем. Школа формує основи для розвитку патріотизму, відповідальності та активної громадянської позиції. Це потребує як теоретичних знань (наприклад, історії країни), так і практичних дій (участь в проектах, діяльність у громадських організаціях).

2. Громадянська компетентність - це не лише знання та навички, а й ставлення до себе як до частини суспільства. Здатність до участі в органах

місцевого самоврядування, захисті прав і свобод своїх та інших громадян є важливою складовою громадянської компетентності.

3. Навчання через дію - важливо не тільки надавати теоретичні знання, але й створювати умови для їх практичного застосування. Це може включати участь учнів у різних проєктах, де вони зможуть працювати в команді, вести діалог, знаходити компроміси, а також відповідати за свої дії перед громадою [5, с. 174-181].

Ключові засади та принципи розвитку освіти, орієнтуючись на мультикультуралізм, різноманітність, свободу, соціальну відповідальність та самосвідомість, що є важливими аспектами сучасної освітньої концепції. Важливою частиною цього є формування громадянських навичок у різних сферах суспільного життя, таких як політична, правова, соціальна та економічна, а також розвиток загальних пізнавальних умінь. Основні принципи освіти, зазначені в тексті, сприяють формуванню громадян, здатних:

1. У політичній сфері - розуміти проблеми суспільно-політичного життя та активно брати участь у визначенні власної позиції.
2. У правовій сфері - реалізовувати свої права та відстоювати інтереси інших, виконувати обов'язки перед державою та громадою.
3. У соціальній сфері - ефективно спілкуватися, долати стереотипи, шанувати різноманітність і будувати мирні, конструктивні відносини між різними групами.
4. В економічній сфері - захищати свої права як суб'єкта ринкових відносин.

Загальні пізнавальні вміння, такі як критичне мислення, здатність до аналізу та аргументації, є основою для формування активної та свідомої особистості.

Цінності, що згадуються у вашому тексті, включають:

1. Загальнолюдські: співчуття, толерантність і повага до інших людей.
2. Демократичні (громадянські): повага до прав людини, свободи, справедливості, екології та активної громадянської позиції.
3. Громадянські: обов'язок перед Батьківщиною, любов до своєї країни та повага до її історії, культури та традицій.

Всі ці принципи формують інтегральну якість особистості, яка здатна відповідально реалізовувати свої права і обов'язки, брати участь у суспільному житті та сприяти його розвитку.[73, с. 11].

У статті розглядається концепція компетентності, зокрема, в контексті освіти та виховання учнів. На думку О. Овчак, компетентність є складним особистісним утворенням, що поєднує **знання, уміння, навички, ставлення і** способи поведінки, необхідні для самореалізації людини. Вона **є мірою залученості людини до діяльності, що неможлива без сформованого ціннісного ставлення** до цієї діяльності.

Дослідження також визначають компетентність як інтегровану характеристику особистості, включаючи різні компоненти: знання, соціальну та професійну життєдіяльність, практичні навички, емоції, цінності, етику та мотивацію. Компетентність у цьому контексті - це не лише сума знань, а й здатність особистості до самореалізації, інтеграції в суспільство та активної участі в ньому.

Важливими є й так звані ключові компетентності, які формуються вже на етапі початкової освіти, забезпечуючи учнів базовими знаннями про їхні права та обов'язки, здатність до політичного аналізу та участі в громадських процесах. Громадянська компетентність включає вміння брати участь у публічних дебатах, розуміти інформацію і приймати демократичні рішення.

У контексті історичної освіти, О. Пометун підкреслює важливість таких складових, як мовленнєва, інформаційна, хронологічна та логічна компетентність, що допомагають учням краще орієнтуватися в історичних процесах і розвивати критичне мислення. [39].

Важливо, щоб учителі були здатні створювати середовище для розвитку громадянських компетентностей **через різноманітні освітні заходи, такі як позакласні** години та освітні проєкти. Це дає учням можливість отримати соціальний досвід і розвивати навички взаємодії в суспільстві.

Соціальний проєкт, як метод навчання, має величезне значення для формування активних і відповідальних громадян, здатних вирішувати реальні проблеми суспільства. Такий підхід сприяє не лише розвитку практичних навичок, а й зміцненню соціальної відповідальності серед учнів, адже вони безпосередньо залучаються до діяльності, яка має позитивний вплив на громаду. [24].

Одним із важливих аспектів сучасної громадянської освіти є зміна парадигми навчання. Вчителі повинні стати не лише джерелом знань, але й наставниками, які підтримують учнів в процесі самостійного пошуку рішень. Це вимагає від педагогів не тільки вміння адаптувати навчання до сучасних реалій, а й розуміння того, як працювати з інформацією, аналізувати її та застосовувати для досягнення конкретних цілей.

Для ефективного навчання важливою є підготовка вчителів до застосування нових підходів, включаючи використання інноваційних методів навчання, таких як проєктна діяльність, критичне мислення, рефлексія і цілепокладання. Важливу роль відіграє перехід від традиційного директивного навчання, яке фокусується на передачі знань, до більш інтерактивного підходу, де учні є активними учасниками навчального процесу.

Таким чином, **освітній процес має бути спрямований не лише на набуття знань, але й на** розвиток громадянських компетенцій, здатності до рефлексії, самостійного прийняття рішень та ефективного участі у соціальних процесах

1.2. Формування історичної свідомості в молодших класах як педагогічна проблема Розвиток історичних компетентностей дійсно є складним і тривалим процесом, який охоплює не лише формування правових знань та вмінь, а й розвиток соціальних і ціннісних орієнтацій.

Ці компетенції важливі для забезпечення активної участі особи в житті суспільства, формування її відповідальності та здатності взаємодіяти з іншими людьми в рамках соціальних норм.

Зокрема, соціальні та ціннісні компетентності часто формуються саме в сім'ї, де дитина отримує перші уроки взаємодії, моральних норм і основних життєвих цінностей. Батьки, як головні вихователі, мають значний вплив на розвиток у дитини почуття відповідальності, чесності, справедливості та емпатії, що є основою для подальшої активної громадянської позиції.

Крім того, важливою складовою розвитку громадянських компетентностей є освіта та виховання в навчальних закладах, де формуються більш конкретні правові знання, розуміння прав та обов'язків громадянина, а також розвиток критичного мислення й здатності до конструктивного діалогу в умовах демократії.

Таке поєднання сімейного виховання і освітнього процесу допомагає формувати громадянина, який здатний активно брати участь у житті країни, шанувати її закони, брати на себе відповідальність за своє місце в суспільстві і надавати свій внесок у його розвиток. [73, с. 36].

Концепція громадянства та громадянської освіти, в умовах для формування громадянської компетентності. Зокрема, вони розкриває важливість виховання в учнів і студентів усвідомлення їхніх прав і обов'язків, відповідальності перед суспільством і здатності до участі в демократичному процесі.

Визначення громадянства як духовно-моральної цінності та свідомості, яка формується через національну самоідентифікацію, відданість законам і структурам влади, а також через самоповагу й знання прав і обов'язків. Цей підхід підкреслює важливість громадянської свідомості для підтримки порядку та стабільності в державі.

Передбачає навчання людей, як жити в демократичному суспільстві, як дотримуватися законів і захищати свої права від порушень. Це включає

також важливість навчання тому, як бути активними і відповідальними громадянами.

Розглядає умови для формування громадянської компетентності через різні освітні інституції та між ними, а також через співпрацю з неурядовими організаціями, підприємствами та іншими соціальними структурами. Зокрема, йдеться про важливість сприяння толерантності та культурного різноманіття, а також про необхідність наближення формальної та неформальної освіти.

Підкреслює необхідність розвитку громадянської освіти, спрямованої на формування активних, відповідальних та свідомих громадян, здатних до ефективного участі в демократичному суспільстві. [14, с. 128-129].

Компетентнісний підхід у навчанні зосереджений на розвитку особистісних та предметних компетентностей учнів, які є основою для досягнення загальних компетентностей, що допомагають ефективно діяти в різних життєвих ситуаціях. Основними характеристиками цього підходу є:

1. Зміщення результату - орієнтація на реальні результати навчання, що включають не тільки знання, а й здатність застосовувати їх на практиці. Це передбачає розвиток умінь, які дозволяють особі ефективно діяти в різних ситуаціях, зокрема поза межами навчального процесу.
2. Засвоєння інформації - здатність не лише отримувати інформацію, а й переробляти її, інтегрувати в уже наявні знання та використовувати для вирішення конкретних завдань. Це забезпечує розвиток критичного мислення та аналітичних здібностей.
3. Формування неакадемічного характеру та загальнонавчальних умінь - розвиток навичок, які є важливими для повсякденного життя та професійної діяльності, таких як комунікація, управління часом, організація діяльності, співпраця та адаптація до змін. [18, с. 4].

Поняття «компетентність» є складним і багатогранним. Воно охоплює різні аспекти, які включають знання, навички, досвід, цінності і ставлення, що людина набуває протягом свого розвитку, і здатність використовувати ці ресурси для ефективного реагування на різні життєві ситуації.

1. Людські потенціали, що проявляються у відповідь на ситуації. Компетентність пов'язана з тим, як особистість адаптується до нових умов і завдань, використовуючи наявні ресурси (знання, навички, досвід) для досягнення успіху. Людина проявляє свої компетентності у практичних ситуаціях, що вимагають не тільки теоретичних знань, але й здатності до застосування цих знань у реальному житті.
2. Усвідомлення та належне реагування на ситуації. Важливим аспектом компетентності є усвідомлене ставлення до ситуації, вміння оцінити її значення та ефективно відповідати на виклики, що виникають. Це включає здатність адаптувати поведінку, вибір найбільш оптимальних рішень у конкретних умовах.

У контексті освіти компетентність розглядається як інтегрована здатність особистості, яку вона набуває в процесі навчання. Вона складається з таких компонентів, як знання, досвід, цінності та ставлення, які дають змогу людині застосовувати ці ресурси у практичній діяльності. Зокрема, компетентність забезпечує зв'язок між навчальною та практичною діяльністю, що дозволяє учням ефективно діяти не тільки в межах навчального процесу, але й у реальному житті після його завершення. Це стає гарантією того, що людина здатна застосовувати здобуті знання й навички у змінних умовах, вирішуючи практичні завдання та досягаючи успіху у своїй професійній діяльності.

Таким чином, компетентність виступає як важливий елемент у розвитку особистості, що забезпечує її готовність до ефективного діяльності поза межами навчальної ситуації. [18, с. 4].

Компетентність є більш конкретизованим і вузьким поняттям, яке походить від компетенції і охоплює набір знань, умінь, навичок і якостей, необхідних для ефективного функціонування людини в певному соціальному чи професійному контексті. Як зазначає В. Доміна, компетентність пов'язана з реальними вимогами до людини, які дозволяють їй успішно адаптуватися до вимог сучасного суспільства та реалізувати свій потенціал у різних сферах життєдіяльності.

Компетентнісний підхід, разом з особистісно орієнтованим підходом, є ключовим принципом сучасних освітніх систем, оскільки він спрямований на формування у учнів та студентів не лише теоретичних знань, а й практичних навичок, що відповідають вимогам ринку праці та соціуму. Такий підхід забезпечує гармонійний розвиток особистості, яка здатна адаптуватися до змінюваного світу та активно брати участь у суспільному житті. [18, с. 5].

З формулюванням "формування історичного формування" є певна неясність, ймовірно, ви маєте на увазі процес формування історичної свідомості. Історична свідомість включає в себе здатність учнів усвідомлювати минуле своєї країни, розуміти соціальні, культурні та політичні процеси, що відбуваються в суспільстві, а також аналізувати ці явища через призму власних громадянських та патріотичних цінностей. Щоб ефективно формувати громадянські та патріотичні якості у учнів початкових класів, важливо застосовувати різноманітні методи навчання, які сприяють розвитку критичного мислення, емоційного зв'язку з національною культурною спадщиною та активної участі в житті суспільства. Вчителі початкових класів можуть використовувати інтерактивні методи, включаючи уроки історії, народні традиції, обговорення важливих соціальних питань, участь у різноманітних заходах і проєктах, що сприяють розвитку цих якостей. [18, с. 6].

Якість освіти справді значною мірою **залежить від того, як організовано навчальний процес**. Один із найефективніших підходів - це міждисциплінарна діяльність, яка забезпечує розвиток не тільки предметних знань, а й громадянських компетентностей учнів. Міжпредметне викладання дозволяє інтегрувати різні предмети, поєднуючи їх в єдиний навчальний контекст, що сприяє глибшому розумінню та кращому засвоєнню матеріалу.

Зокрема, в освітній галузі «Літературне читання» можна застосувати міжпредметні зв'язки, що дозволяють інтегрувати літературні твори з іншими дисциплінами - історією, мистецтвом, етикою, мовою. Це не лише поглиблює знання учнів, а й розвиває їхні критичні та аналітичні здібності, готуючи до активної участі в житті громадянського суспільства.

Інтегроване навчання дає змогу подати матеріал з кількох тем в одному уроці, що сприяє формуванню цілісного уявлення про предмет і взаємозв'язки між різними сферами знань. Це також допомагає оновити методи і формати навчання, роблячи їх більш адаптованими до сучасних вимог та умов.

Важливо, щоб на всіх етапах навчання використовувалися різні форми організації освітнього процесу, адже це сприяє розвитку різноманітних компетентностей у учнів. Вибір конкретних методів, форм і способів навчання має бути обґрунтованим, залежати від цілей навчання, змісту та потреб учнів. Інтеграція різних форм навчання може стати важливим інструментом для досягнення високих результатів і забезпечення якісної освіти. [48, с. 28].

Громадянська компетентність, згідно з сучасними українськими дослідниками, є важливим компонентом активної участі громадян у демократичному суспільстві. Вона включає здатність орієнтуватися в питаннях суспільно-історичного життя, взаємодіяти з органами місцевого самоврядування, захищати права та свободи не тільки свої, а й інших громадян. Окрім цього, важливим аспектом є виконання своїх громадянських обов'язків та застосування методів і стратегій взаємодії з державними та публічними органами для досягнення спільних цілей.

В. Доміна у своєму визначенні громадянської компетентності наголошує на важливості розуміння прав і обов'язків особистості, що має сприяти розвитку демократичного суспільства. За її словами, громадянська компетентність складається не тільки з теоретичних знань, а й з умінь, навичок і досвіду, а також усвідомлення своїх обов'язків перед людством у цілому. [18, с. 8].

Виокремлення історичної компетентності дійсно є важливим аспектом для сучасної української освіти. Ця компетентність дозволяє учням не лише здобути знання про минуле, а й готуватися до активної участі у громадському та політичному житті країни. Ось кілька основних пунктів, що

визначають її значення:

1. Розуміння історично-політичних проблем - це допомагає учням аналізувати і осмислювати сучасні політичні події та зміни, враховуючи їх історичний контекст.
2. Використання процедур і методів для виконання громадянських обов'язків - через ці методи учні можуть навчитися активно залучатися до життя громади, що сприяє розвитку їхнього громадянського усвідомлення та активності.
3. Застосування методів публічної влади - це розуміння того, як державні інституції та органи влади можуть працювати на користь суспільства, забезпечуючи його розвиток.
4. Своєчасний і свідомий вибір, застосування демократичних методів - допомагає учням робити зважений вибір, орієнтуючись на демократичні цінності та враховуючи потреби як громадян, так і суспільства в цілому.

Таке розуміння громадянської компетентності є основою для формування активних, свідомих і відповідальних громадян, що здатні не тільки діяти на благо своєї громади, а й приймати участь у **розвитку демократичного суспільства. [73, с. 6].**

1.3. Психолого-педагогічні особливості формування історичного уявлення в молодших школярів

Історична освіта в Україні відіграє важливу роль у формуванні світогляду та самосприйняття громадян, а також у розвитку демократичних цінностей серед молоді. В умовах переходу до демократичної системи громадянської освіти в Україні досягнуто значного прогресу. Зокрема, розроблено правові та методологічні основи, що відображені в освітньому законодавстві та національних стандартах. Система навчання зосереджена на розвитку громадянських компетентностей через різні методи та форми викладання гуманітарних предметів.

Особливу увагу приділено інтеграції предметів громадянської освіти в навчальні програми на різних рівнях освіти. Це включає обов'язкові курси, факультативи та позакласні заходи, спрямовані на формування у учнів знань, навичок та цінностей, необхідних для участі в демократичному суспільстві. Педагоги також активно займаються перепідготовкою в рамках міжнародних проектів, що сприяє підвищенню ефективності навчального процесу.

Громадянська та соціальна компетентність охоплює поняття **демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя**. Важливою складовою є виховання поваги до прав інших, розвиток навичок співпраці, вирішення конфліктів і подолання дискримінації, а також формування відчуття громадянської відповідальності.

Відповідно до вимог до дітей, які вступають до початкової школи, особлива увага приділяється розвитку базових особистісних якостей, таких як спостережливість, допитливість, емоційна та соціальна зрілість, а також готовність до навчання в контексті фізичного, інтелектуального та емоційного розвитку.

Зміна соціальних ролей і трансформація соціальних відносин ставлять перед особистістю завдання постійного самовдосконалення та переосмислення власних цінностей. У цьому процесі важливо поєднувати індивідуальний розвиток із соціальною відповідальністю, оскільки добробут і розвиток кожної особистості залежать від взаємодії з іншими людьми. [34].

Основною ідеєю Нової української школи є те, що школа повинна надавати дітям можливість для самостійного навчання, розвивати інтелектуальні здібності та підтримувати їхній творчий потенціал. Також зазначається важливість підготовки вчителів, здатних адаптуватися до змін і мати високу професійну компетентність, що є необхідною умовою для ефективного реалізації освітніх цілей.

У центрі уваги має бути громадянська освіта, що повинна бути інтегрована як в навчальні, так і позакласні заходи. Це дозволяє формувати відповідальне та активне громадянське ставлення учнів через взаємодію з учителями та суспільством.

Таким чином, ключові напрями реформи освіти включають:

1. Індивідуалізація навчання, що дає змогу учням самостійно вибирати напрямок свого розвитку.
2. Розвиток інтелектуальних і творчих здібностей учнів через різноманітні методи навчання.
3. Громадянська освіта як основа виховання відповідальних громадян.
4. Підготовка вчителів, які повинні бути гнучкими, мати нестандартне мислення і здатність адаптуватися до змін у суспільстві.

Справжній успіх реформи вимагає не тільки змін в навчальних програмах, але й у підготовці педагогів, що є важливою частиною національної програми "Освіта".

Позакласна робота є важливим елементом освіти, оскільки вона дає можливість реалізувати навчальні та виховні цілі поза межами традиційних уроків. Вона сприяє розвитку особистості учнів, їх громадянських почуттів, соціальних навичок та патріотичних переконань.

Громадянська освіта в школах має на меті формування у дітей таких цінностей, як любов до Батьківщини, відданість їй, а також активне ставлення до праці на благо країни. Важливим аспектом є також розвиток поваги до національних традицій, історії, культури і звичаїв України.

Крім того, діти повинні бути готовими до захисту своєї Батьківщини, прагнути до мужності, а також поважати культури інших народів і співпрацювати з ними.

Для реалізації цих цілей у позакласній роботі вчителі використовують різноманітні форми та методи, зокрема:

1. Виховні години, які допомагають формувати моральні цінності, розвивати громадянську відповідальність;
2. Історичні віконечка та традиційні свята, що знайомлять учнів з культурною спадщиною;
3. Словникові скриньки та віночки народних казок, які збагачують словниковий запас та вивчають фольклор;
4. Козацькі ігри та вікторини, що розвивають фізичну активність і вивчають історію України;
5. Конкурси малюнків, виробів з природних матеріалів, які сприяють творчому розвитку учнів;
6. Пізнавальні екскурсії до місцевих краєзнавчих музеїв, що знайомлять учнів з історією та культурою рідного краю.

Ці форми роботи допомагають дітям не лише отримувати нові знання, а й розвивати важливі соціальні та емоційні навички, зокрема вміння працювати в колективі, приймати самостійні рішення, вирішувати проблеми, що виникають у процесі взаємодії.

Важливою частиною громадянської освіти є формування в учнів здатності до життєвої адаптації, що включає вміння керувати своїми емоціями, приймати рішення та діяти в складних ситуаціях. Це допомагає дітям стати впевненими у собі та готовими до викликів дорослого життя. [10, с. 162].

Історичне формування є важливим аспектом виховання дітей, адже вона сприяє формуванню відповідальних та свідомих членів суспільства. Завдання уроків громадянськості для молодших школярів мають на меті допомогти їм усвідомити важливість виконання своїх прав та обов'язків, а також сприяти розвитку моральних та соціальних якостей. Ось основні завдання, які повинні бути спрямовані на формування громадянської свідомості в дітей:

Формування громадянської свідомості - важливо, щоб діти розуміли основи прав і обов'язків громадян, а також принципи справедливості, рівності і взаємної поваги. Це допомагає формувати відчуття належності до певного суспільства.

Виховання почуття відповідальності - діти повинні усвідомлювати, що їхні вчинки можуть впливати на життя громади та суспільства. Важливо,

щоб вони розуміли, що від їхніх дій залежить благополуччя не лише їх самих, але й інших людей.

Розвиток моральних якостей - вкрай важливо прищеплювати дітям чесність, доброту, співчуття та інші етичні цінності, які допомагають будувати гармонійні взаємовідносини в суспільстві.

Сприяння формуванню активної життєвої позиції - важливо мотивувати дітей брати участь у громадських і соціальних ініціативах, щоб вони розуміли свою роль у розвитку громади та країни.

Виховання поваги до законів та норм соціального співжиття - діти мають вивчати основи правопорядку, знати права та обов'язки, а також роль державних і громадських інститутів у підтримці стабільності в суспільстві. [56, с. 57]:

Шкільні клуби за інтересами та краєзнавство дійсно є ефективними інструментами для розвитку громадянської свідомості учнів, сприяючи формуванню глибоких переконань і позитивних рис особистості.

Шкільні клуби дають дітям можливість розвивати свої таланти та захоплення в різних сферах, таких як наука, мистецтво, спорт чи політика. Вони сприяють формуванню у школярів командної роботи, відповідальності, а також дозволяють отримати важливі навички спілкування та взаємодії в колективі. Завдяки цьому діти можуть знайти однодумців, розвивати свій потенціал, а також формувати уявлення про громадянську роль людини в суспільстві.

Краєзнавство, своєю чергою, сприяє патріотичному вихованню, дозволяючи дітям дізнатися більше про рідний край, його історію, культуру та природні багатства. Вивчення місцевих історичних пам'яток, участь у заходах, присвячених ветеранам, або дослідження біографій видатних людей з рідного краю допомагають школярам усвідомити свою приналежність до певної громади і країни, розвивають почуття гордості за рідну землю.

Ось чому ці форми позашкільної діяльності так важливі для громадянського виховання. Вони не лише створюють умови для самовираження дітей, а й допомагають формувати їх як свідомих, відповідальних громадян, готових брати участь у житті суспільства.

Краєзнавство, як ви зазначаєте, сприяє формуванню системного уявлення про рідний край, а також дає можливість учням вивчати історію, культуру, природу та взаємозв'язок між людьми і навколишнім середовищем. Це важливий аспект для розвитку емоційного інтелекту і глибокого розуміння свого місця в світі.

Інтерактивні методи навчання, рольові ігри, проєктна діяльність не лише залучають дітей до навчання, а й дають можливість розвивати критичне мислення, командну роботу, вміння аналізувати та аргументувати. Це важливі навички, які допомагають дітям впевнено взаємодіяти з оточенням і адаптуватися до соціальних норм.

Гра, як ви правильно зазначаєте, є основою для розвитку безлічі важливих рис характеру та соціальних навичок. У грі діти не лише пізнають навколишній світ, а й вчаться співпрацювати, проявляти ініціативу, керувати емоціями. Це своєрідна школа, де відбувається не лише інтелектуальний, а й особистісний розвиток.

Також важливо, що сучасні технології (мобільні телефони, інтернет) можуть сприяти розвитку соціальної компетентності, однак це потребує певного контролю, щоб вони не заміняли реальні взаємодії між людьми, а лише доповнювали їх.

Згадка про значення особистісних якостей, таких як доброта, врівноваженість, емоційна стійкість та чесність, є вкрай важливою для розвитку гармонійних відносин у суспільстві. Усі ці якості сприяють розвитку соціальної компетентності та здатності ефективно взаємодіяти з іншими людьми, що, безумовно, є основою для успішної соціалізації та майбутнього особистісного росту.

Таким чином, ви підкреслюєте важливість комплексного підходу до розвитку учнів, де враховуються не тільки академічні знання, але й соціальні, емоційні та комунікативні навички. [126].

Здібності відіграють важливу роль у розвитку дітей, оскільки вони формують основи для соціальної взаємодії та створення здорових відносин. Завдяки розвитку своїх сильних сторін, діти можуть не тільки впевнено взаємодіяти з оточенням, а й розвивати важливі навички, що допомагають у повсякденному житті.

У процесі соціалізації діти вчаться співпрацювати з іншими, розуміти їхні потреби та погляди, що є важливим елементом розвитку емпатії. Ці навички сприяють формуванню здатності працювати в команді та взаємодіяти з людьми різних характерів і переконань, що, в свою чергу, допомагає уникати конфліктів і будувати здорові міжособистісні відносини.

Загалом, підтримка та розвиток здібностей у дітей створюють основу для більш гармонійного і впевненого дорослого життя, допомагаючи їм не тільки знаходити своє місце в суспільстві, а й брати активну участь у розвитку цього суспільства. [32, с. 73].

важливі аспекти соціалізації учнів у школі, роль соціальних норм, відповідальності та громадянської компетентності в розвитку дітей. Дозвольте підсумувати ключові моменти:

1. Види соціальних норм. У тексті зазначається, що соціальні норми можуть бути різними за характером: моральними, релігійними, дисциплінарними, політичними та правовими. Кожен із цих видів норм має своє значення у вихованні та соціалізації особистості.
2. Роль школи у соціалізації. Школа є важливим соціальним інститутом, який допомагає дітям освоювати правила взаємодії, цінності та норми поведінки, важливі для функціонування в суспільстві. Вона також допомагає дитині розвивати свою соціальну активність, підтримувати правила та орієнтації, спрямовані на формування соціальних відносин.
3. Соціальна активність учнів. Соціальна активність молодших школярів пов'язана із їхньою здатністю дотримуватись обов'язкових для них правил і норм, що, в свою чергу, допомагає в розвитку самосвідомості дитини під керівництвом дорослого.
4. Громадянська компетентність. Одним із важливих аспектів у вихованні дітей є розвиток громадянської компетентності. Це міждисциплінарний процес, який інтегрується через усі навчальні дисципліни і допомагає дітям визначати своє місце в суспільстві, а також розвивати навички **співіснування і співпраці в соціумі**. [18, с. 9].

Основними цілями історичної освіти є:

1. Формування знань та уявлень про рідне суспільство: Зокрема, важливо знайомити дітей із соціальними ролями та взаємодіями в сім'ї, колективі та ширшому соціумі, що дозволяє їм краще зрозуміти своє місце у світі.
2. Ознайомлення з цінностями та символами Української держави: Важливо виховувати у дітей позитивне ставлення до національних символів, історії та культурної спадщини країни, що сприяє формуванню патріотичних почуттів.
3. Виховання гуманної та соціально відповідальної поведінки: Це має на меті формування активної громадянської позиції, де кожен учень розуміє важливість своїх вчинків і несе відповідальність за них у межах сім'ї, школи та суспільства в цілому.

[18, с. 9].

Громадянська освіта в початковій школі відіграє важливу роль у формуванні активної соціальної та громадянської позиції учнів, а також у розвитку їх особистості через усвідомлення загальнолюдських і національних цінностей. Вона сприяє вихованню гуманної, соціально активної особистості, яка здатна приймати свідомі рішення та орієнтуватися на моральні й правові норми.

Основні аспекти громадянської освіти, які повинні розглядатися у початковій школі:

Оволодіння соціальним досвідом. Учні мають здобути знання про загальнолюдські, культурні та національні цінності, соціальні норми, а також про роль громадянина в суспільстві. Це знання стає основою для формування активної та свідомої позиції дитини.

Формування соціальної та громадянської компетентності. Важливо, щоб учні могли толерантно ставитися до різноманітних поглядів, культурних та соціальних відмінностей. Це не тільки сприяє розвитку емпатії, але й вчить поважати інших та підтримувати гармонійне співіснування в суспільстві.

Розвиток соціально прийнятної поведінки та культури. Виховання навичок моральної поведінки в школі передбачає ознайомлення дітей з принципами доброти, чесності, справедливості, а також умінням діяти відповідно до загальноприйнятих норм і цінностей суспільства.

Сприяння розвитку здатності приймати свідомі рішення. Діти повинні навчитися приймати відповідальні рішення, що стосуються їхньої поведінки та взаємодії з іншими людьми. Це є важливим етапом на шляху до формування зрілої громадянської позиції.

Учителі мають не лише передавати знання, а й допомагати дітям набувати практичні навички, які дозволяють діяти в рамках прийнятих соціальних норм. Виховання відповідальності за власну поведінку та розвиток споживчої культури стають важливими складовими

громадянської освіти в початковій школі.

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ІСТОРИЧНИХ УЯВЛЕНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ПРОЦЕСІ ОПРАЦЮВАННЯ ХУДОЖНИХ ТВОРІВ 2.1. Шляхи формування історичного уявлення в учнів початкових класів

Важливі моменти, що стосуються розвитку історичної обізнаності та життєвих компетентностей серед учнів середньої школи. Ось декілька основних ідей:

Поєднання традиційних і сучасних методів: Вчителі повинні вміло використовувати як традиційні, так і сучасні методи, щоб успішно виховувати громадянську свідомість у учнів. Такий підхід дозволяє краще адаптуватися до потреб учнів і створювати ефективне навчальне середовище.

Історична компетентність: Оволодіння історичною компетентністю дає учням оптимістичний погляд на майбутнє, допомагаючи формувати позитивне мислення. Важливою складовою є впровадження інтегрованих уроків, які дають можливість глибше осмислити історичні події та їх вплив на сучасність.

Громадянська компетентність: Сформувати активну громадянську позицію серед учнів можна через розвиток громадянської компетентності, що сприяє становленню свідомих і відповідальних громадян. Це включає в себе вміння аналізувати соціальні явища, розуміти права та обов'язки громадянина.

Інтерактивні технології: Врахування психолого-кібернетичних закономірностей і комунікативних особливостей учнів під час використання інтерактивних технологій навчання дозволяє ефективно формувати життєві компетентності. Це забезпечує кращу взаємодію між учнями та вчителями, а також сприяє розвитку критичного мислення і самостійності.

Громадянське виховання є важливим процесом, що сприяє формуванню у громадян активної життєвої позиції, відчуття відповідальності та усвідомлення власних прав і обов'язків. Окрім цього, воно сприяє розвитку патріотизму, поваги до національних цінностей і традицій, а також зміцненню національної єдності. Виховання молоді, зокрема учнів, є необхідним для розвитку громадянських компетентностей, що включають знання, ставлення і навички, які допомагають учасникам суспільного життя дотримуватися законів і активно брати участь у розвитку демократичного суспільства.

Одним із важливих аспектів громадянського виховання є включення в навчально-виховний процес різноманітних заходів, що сприяють розвитку особистої свідомості учнів, їх здатності до конструктивної участі в громадянському суспільстві. Водночас це виховання сприяє не тільки інтелектуальному, а й моральному розвитку молоді, формуючи у них відчуття громадянської відповідальності та бажання активно підтримувати цінності демократичного суспільства.

Форми і методи громадянського виховання в початковій школі є важливими складовими сучасної освітньої стратегії України. В умовах демократичного розвитку та державотворення особлива увага приділяється формуванню у дітей таких якостей, як патріотизм, громадянська відповідальність, повага до прав людини та основних свобод. Ось кілька основних форм і методів, що використовуються для досягнення цих цілей в початковій школі:

Форми громадянського виховання:

1. Класні години - ці уроки дають змогу не тільки навчити учнів основам громадянської свідомості, але й допомагають формувати почуття патріотизму через знайомство з історією України, її символами, важливими подіями та людьми.
2. Позакласні заходи - включають святкування національних свят, участь у тематичних конкурсах, виступах, театралізованих постановках, що дозволяє дітям краще розуміти значення важливих національних дат, розвивати почуття єдності та гордості за свою країну.
3. Проектна діяльність - включає дослідження тем, пов'язаних з історією України, традиціями, культурою, що дозволяє школярам відчути свою причетність до національної спільноти.
4. Інтегровані уроки - поєднання навчання з різних дисциплін, що дозволяє розглядати громадянські теми через призму кількох предметів, таких як література, мистецтво, історія, етика.

Методи громадянського виховання:

Метод прикладу - вчителі мають великий вплив на формування громадянської свідомості учнів. Через власну поведінку, принципи, моральні орієнтири педагоги демонструють, як бути відповідальним громадянином.

Метод діалогу - учні активно залучаються до обговорень важливих питань суспільного життя, що дозволяє розвивати критичне мислення, навички аргументації та розуміння громадянських прав і обов'язків.

Ігрові технології - через різноманітні ігри, симуляції та ролеві моделі діти можуть не тільки вчитися, а й на практиці застосовувати отримані знання про громадянські права, демократію, роль особистості в суспільстві.

Метод проектної діяльності - діти можуть створювати проекти на тему прав людини, громадянських обов'язків, екології, вивчати приклади з історії боротьби за права і свободи.

Метод самовираження - діти отримують можливість висловлювати власну думку, розвивати почуття відповідальності за країну та її майбутнє через творчі роботи (малюнки, вірші, пісні) та активну участь у шкільному житті.

Виховання громадянської свідомості, патріотизму, моральності та поваги до прав і свобод людини є ключовими аспектами освітнього процесу в Україні, особливо в початковій школі. Цей період є вирішальним для формування основних цінностей, які супроводжують людину протягом усього життя, визначаючи її поведінку, ставлення до суспільства та держави. Урахування національних традицій і принципів громадянського виховання є важливим аспектом для розвитку дітей як особистостей і майбутніх громадян України.

У педагогічній спадщині відомих українських педагогів, зокрема В. Сухомлинського, Г. Ващенко, А. Макаренка, С. Русової, К. Ушинського, можна знайти основи методів і підходів до виховання громадянської свідомості. Вони підкреслюють важливість формування моральних, етичних та

правових принципів, розвиваючи у дітей здатність до критичного мислення, емпатії та відповідальності.

Методи громадянського виховання можна умовно поділити на кілька груп:

Методи формування усвідомлення громадянських цінностей. Це, зокрема, бесіди, диспути, розповіді, які допомагають дітям зрозуміти значення громадянських прав і обов'язків, патріотизму, поваги до прав людини. Важливою частиною цього процесу є також комунікаційний вплив вчителя, який використовує методи переконання, навіювання та особистого прикладу, сприяючи розвитку емоційно-ціннісного ставлення дітей до цих цінностей.

Методи організації діяльності та формування досвіду громадянської поведінки. Тут важливе значення має тренування та привчання. Тренування включає багаторазове повторення певних дій, що сприяє виробленню важливих якостей, таких як дисципліна, відповідальність, повага до інших. Привчання допомагає дітям звикати до соціальних норм і правил, що є основою для розвитку громадянської свідомості.

Методи стимулювання діяльності. Включають гру, змагання, заохочення і покарання. Гра є важливим інструментом, оскільки в її рамках діти можуть відтворювати соціальні відносини, набуваючи практичних навичок правильного поведіння в різних ситуаціях. Змагання, в свою чергу, спонукає до розвитку відповідальності, співпраці, бажання досягати результатів і вдосконалювати себе.

Важливість інтерактивних методів навчання для розвитку саморегульованої особистості, здатної до саморозвитку та вирішення проблем.

Зокрема, ви зазначили, що такі методи відіграють значну роль у формуванні активних, творчих громадян, здатних до самоосвіти, дисципліни і активної участі у суспільному житті.

Також ви підкреслили важливість таких методів, як імітація реальних ситуацій, рольові ігри, спільне вирішення проблем, а також когнітивні, мотиваційні й регулятивні методи, які допомагають учням розвивати цінності, навички та формують атмосферу співпраці.

Текст також розглядає різні форми громадянської освіти, які включають не лише традиційні уроки, а й активні форми, такі як конкурси, ігри, інтегровані уроки та інші позакласні заходи. Це дозволяє не лише передавати знання, а й стимулювати пізнавальну самостійність і творчу активність учнів, що є основою для формування патріотичних, громадянських та гуманістичних рис.

Такий підхід до навчання важливий для формування сучасного громадянина, здатного до самостійних дій, відповідальності та активної участі в житті суспільства, що є основою прогресу та розвитку держави.

2.2. Педагогічні умови формування історичних уявлень молодших школярів

Для формування **історичних уявлень у молодших школярів** важливо створити такі педагогічні умови:

Інтерактивні методи навчання - створення умов для активної взаємодії учнів та вчителя через моделювання життєвих ситуацій громадянина, які стимулюють учнів до розуміння історичних процесів та значення минулого для сучасного життя.

Інтеграція знань - розвиток громадянської компетентності через інтеграцію історичних знань з іншими навчальними предметами. Це дозволяє формувати у дітей комплексне бачення світу та історії як невід'ємної частини їхнього життя.

Проектні технології - використання проектної діяльності, що сприяє розвитку критичного мислення та аналізу історичних фактів, формує вміння учнів застосовувати знання в реальних життєвих ситуаціях.

Конструктивний діалог - організація діалогічного процесу, спрямованого на розвиток історичної та громадянської компетентності, де учні не лише отримують інформацію, але й активно взаємодіють, обговорюють та обґрунтовують свої позиції.

Таким чином, педагогічні умови формування історичних уявлень включають поєднання різних методів, форм роботи, а також активне залучення учнів до процесу осмислення історії через інтеграцію знань та активну участь у навчальному процесі. Це сприяє розвитку цілісного розуміння минулого і формує в учнів основи громадянської компетентності.

Формування елементарних історичних уявлень у учнів основної школи є важливим аспектом їхнього загального розвитку. Важливим елементом цього процесу є **моделювання ситуацій громадянського життя**, яке відбувається через активну взаємодію **учнів і вчителів на уроках та в позаурочній діяльності**. Це дозволяє створювати умови для розуміння учнями основних історичних фактів і процесів через практичне застосування знань у контексті їхнього повсякденного життя.

Основною метою є формування у школярів елементарних уявлень про історію та її зв'язок з реальним життям через застосування різних педагогічних технологій. Ці технології можуть включати рольові ігри, обговорення ситуацій з історії, проведення дискусій, використання історичних ситуацій і прикладів для розв'язання проблемних завдань. Такі методи не лише поглиблюють знання учнів, а й сприяють розвитку їхньої громадянської компетентності, формуючи усвідомлення важливості активної участі в суспільному житті.

Процес формування громадянських компетентностей включає в себе не лише засвоєння історичних знань, але й розвиток навичок аналізу історичних подій, порівняння їх із сучасними проблемами та розуміння відповідальності за прийняття рішень у громадському житті. Важливу роль в цьому відіграють не тільки уроки, а й позаурочна діяльність, зокрема, участь у шкільних проектах, конкурсах, громадських заходах, що допомагає учням застосовувати свої знання на практиці, розвиваючи вміння співпрацювати та брати на себе роль активного громадянина.[18] Організація освітнього процесу здійснюється через активну взаємодію всіх учасників навчання. Це не просто передача знань від вчителя до учня, а процес спільного створення знань, де всі залучені сторони (учні і вчителі) активно взаємодіють і співпрацюють. Інтерактивне навчання передбачає створення ситуацій, в яких учні мають можливість обговорювати, аналізувати, порівнювати, задавати питання, розв'язувати проблеми разом, використовуючи групову або кооперативну роботу.

Інтерактивне навчання дійсно є потужним інструментом для розвитку важливих соціальних та когнітивних навичок у учнів, особливо в молодшому шкільному віці. Ви правильно зазначили, що моделювання життєвих ситуацій, рольові ігри та спільне вирішення проблем дозволяють дітям не тільки краще засвоювати матеріал, але й розвивати цінні компетенції, як-от критичне мислення, співпраця, емоційний інтелект та демократичні принципи.

Методи ситуативного моделювання, такі як симуляція та імітація, дійсно мають великий потенціал для розвитку в учнів гнучкості мислення, здатності до адаптації в різних життєвих ситуаціях, а також формування впевненості в прийнятті рішень. Наприклад, у грі «Симуляція ринку» учні можуть освоїти базові економічні принципи, одночасно працюючи в команді, вирішуючи проблеми та обираючи найкращі стратегії для досягнення спільної мети.

Це також є важливим елементом формування соціальних навичок, таких як слухання та врахування думок інших, чітке вираження своїх ідей, повага до думки колег, а також здатність до конструктивного вирішення конфліктів. Крім того, через такі вправи можна вводити теми прав людини, демократичних цінностей, етики взаємодії в суспільстві.[18].

Імітація - це процес відтворення або моделювання певних явищ чи процесів, що дозволяє вивчати їх без необхідності безпосередньо впливати на реальну ситуацію. У цьому контексті імітація може включати використання різних моделей, симуляцій або процедур для повторення звичних або природних явищ.

Симуляція, як форма навчальної діяльності, дозволяє учням зануритись у реалії певної діяльності або процесу, що існують у реальному світі.

Вона має кілька ключових етапів, які забезпечують ефективне навчання та розвиток критичного мислення у учнів. Ось детальніша інтерпретація кожного з етапів симуляції:

Ознайомлення з ситуацією та завданням (крок 1): Учні знайомляться з ситуацією, що імітує реальний процес, наприклад, судову справу, парламентські дебати чи громадське слухання. Вони отримують завдання, яке є основою симуляції, і починають обмірковувати можливі рішення або стратегії для виконання цього завдання. В цей момент вони можуть відчувати, що їм не вистачає інформації для прийняття рішень.

Отримання додаткової інформації (крок 2): Вчитель або організатор симуляції надає учням додаткові дані або змінює умови, щоб забезпечити необхідну інформацію для подальшого виконання завдання. Це може бути новий блок фактів, які змінюють хід гри або відкривають нові перспективи для вирішення проблеми. Цей етап сприяє розвитку навичок аналізу та оцінки отриманої інформації.

Прийняття рішень та розподіл ресурсів (крок 3): Учні використовують отриману інформацію для створення планів дій, вирішення проблем або розподілу ресурсів у групі. Вони починають застосовувати різні стратегії для досягнення своїх цілей. Цей етап допомагає розвивати навички планування, колективної роботи та оцінки різних підходів до вирішення завдання.

Обговорення та рефлексія (крок 4): Після завершення симуляції відбувається обговорення. Учні разом з вчителем аналізують результати гри, обговорюють свої дії та їхні наслідки, а також рефлексують про досвід, який вони отримали. Це допомагає учням краще зрозуміти природу ситуації, глибше осмислити свої рішення та зрозуміти, як їхні дії можуть вплинути на результат.

Таким чином, симуляція є не лише імітацією реальних ситуацій, але й потужним інструментом для розвитку критичного мислення, вміння працювати в групі та приймати обґрунтовані рішення в умовах обмеженої інформації.

використанням інтерактивної вправи «Моделювання» є чудовим способом для учнів зрозуміти важливість громадянської відповідальності та прав і обов'язків як в сім'ї, так і в суспільстві. Ось можливі продовження для кожного кроку, щоб детально розкрити процес:

Крок другий (продовження):

Розподіл на дві палати парламенту:

Для стимулювання взаємодії та розвитку комунікаційних навичок учнів, варто звернути увагу на те, щоб групи були збалансованими. Учні повинні мати можливість висловити свою думку і в обговоренні прав, і в обговоренні обов'язків.

Після розподілу на палати, учитель може роздати учням листи для запису основних тез, на яких вони мають зосередити увагу: «Що повинні робити батьки?», «Які обов'язки має дитина?» і т. д.

Робота в групах (деталі):

Перша палата повинна фокусуватись на тому, як батьки можуть створити комфортні умови для розвитку дітей, підтримувати їхні інтереси та навчання. Вони можуть також визначити обов'язки батьків щодо забезпечення фізичної та емоційної безпеки дитини.

Друга палата (діти) працює над тим, щоб сформулювати свої права та обов'язки з точки зору молодших членів сім'ї. Вони можуть обговорювати важливість підтримки в навчанні, чесності у взаєминах із батьками та співпраці в побуті.

Обговорення та аргументація:

Важливо, щоб діти не лише визначали права та обов'язки, але й могли пояснити, чому ці пункти є важливими для гармонійного співіснування в родині. Наприклад, діти можуть пояснити, чому їхні обов'язки в допомозі по дому допомагають родині працювати ефективніше, а батьківська підтримка у важких ситуаціях є важливою для їхнього емоційного благополуччя.

Крок третій (продовження):

Презентація результатів:

Під час презентації результатів кожна палата повинна чітко та доступно пояснити, чому обрані права і обов'язки є важливими. Вчитель може допомогти, заохочуючи дітей формулювати свої думки у вигляді запитань для іншої групи, щоб поглибити розуміння та сприяти конструктивному діалогу.

Для підвищення ефективності презентацій варто заохочувати учнів використовувати прості візуальні матеріали: схеми, малюнки, щоб допомогти донести свої ідеї.

Прийняття закону:

Після презентацій клас може провести голосування за кожну пропозицію, обговорити всі розбіжності, запитати про альтернативи. Наприклад, чи є можливість знайти компроміс, якщо одна палата пропонує надмірні вимоги до дітей, а інша - до батьків.

Важливо, щоб діти усвідомили важливість компромісу в процесі прийняття рішень і навчилися поважати різні точки зору.

Рефлексія:

Під час рефлексії вчитель може спрямувати обговорення, запитуючи дітей, чи змінився їхній погляд на роль батьків і дітей у сім'ї. Які обов'язки вони вважають найбільш важливими, і чому?

Учитель може також обговорити з учнями важливість рівноваги між правами і обов'язками в будь-яких відносинах, не лише в родині, а й у суспільстві загалом.

Це завдання допоможе дітям зрозуміти, як працює демократична система, як важливо мати взаєморозуміння та співпрацю при створенні правил, які будуть працювати на благо всіх членів спільноти.

Формування уявлення про роль сім'ї та родоводу в житті особистості, а також розвиток елементарної історичної перспективи, були проведені такі формувальні заходи:

«Моя родина. Мій родовід» - активність, що допомагає дітям зрозуміти важливість родинних зв'язків та їх вплив на формування особистості. За допомогою створення родоводу та обговорення історії своєї родини учні отримують уявлення про значення сімейних традицій, культурних цінностей та вплив попередніх поколінь.

Вправи на формування елементарної історичної перспективи - завдання, які сприяють розвитку здатності до порівняння та осмислення різних часових етапів, а також ролі кожної особистості в історичному процесі. Наприклад, вправа «Я і мої сусіди», в якій учні вчаться відчувати себе частиною великої спільноти, де кожна людина, незалежно від її віку, статі чи статусу, має свою роль. Це завдання допомагає усвідомити взаємозалежність між людьми в родині та суспільстві, акцентуючи увагу на важливості взаємодії та взаємопідтримки.

Ця вправа спрямована на підвищення самооцінки та усвідомлення спільності між людьми. Вона сприяє розвитку взаєморозуміння та знаходженню спільних рис у взаємодії з іншими. Використовуючи вправу, учасники можуть зосередитися на позитивних аспектах особистості, взаємозв'язках та тому, що їх об'єднує з іншими.

Ось можливий варіант того, як можна завершити вправу та структурувати обговорення:

Запитання для обговорення:

Ми схожі: Як ми схожі між собою? Які спільні риси у нас є, хоча ми різні?

Що у нас є спільного: Які спільні інтереси, захоплення чи переживання можуть об'єднувати нас?

Практичне запитання: Як ми можемо зберігати взаєморозуміння, незважаючи на різницю в поглядах та інтересах?

Запитання для груп: Як ми можемо застосувати ці спільні риси у нашій повсякденній взаємодії, щоб уникнути конфліктів?

Обговорення конфліктів:

Важливо наголосити, що конфлікти - це невід'ємна частина людського життя. Вони виникають через різні погляди, смаки та інтереси. Як зазначено в цитаті Ніцше, життя - це постійна дискусія, що включає різноманітність смаків і поглядів. Тому важливо навчитися поважати різницю між людьми, зберігати відкритість до діалогу та шукати компроміси, щоб зменшити можливість виникнення непотрібних конфліктів.

Однак спосіб їх розв'язання дійсно залежить від багатьох факторів, як ви зазначили: культури, етикету, темпераменту, а також цілей і наполегливості учасників.

Різниця між суперечкою, дискусією, полемікою та дебатами справді важлива, оскільки ці форми обговорення мають різні цілі, структуру та способи взаємодії між учасниками.

1. Суперечка - це емоційне зіткнення поглядів, у якому кожна сторона намагається довести свою правоту. Тут може бути більше емоційного навантаження, і часто обговорення переходить у конфлікт. Логіка і конструктивність можуть бути підірвані емоціями та стереотипами.

2. Дискусія - це більш спокійне обговорення, яке прагне до пошуку рішення або взаєморозуміння. Учасники можуть мати різні точки зору, але вони не намагаються агресивно нав'язувати свої погляди, а скоріше зосереджуються на аргументації та компромісах.

3. Полеміка - це форма суперечки, але з більш агресивним підходом. Метою полеміки є не стільки досягнення консенсусу, скільки переконання або «поборювання» опонента. Тут сторони намагаються не лише аргументувати свої позиції, а й перемогти суперника, іноді нехтуючи конструктивністю.

4. Дебати - це структурована форма суперечки, де учасники змагаються за допомогою правил і прийомів, наведених для забезпечення чесного обміну думками. Тут важливо не лише довести свою правоту, але й показати вміння вести дискусію з повагою до опонента, правильно аргументувати і використовувати факти.

Щодо тем для обговорення, кожна з них може бути використана в різних формах спілкування в залежності від контексту:

Благоустрій території біля мого будинку - суперечка чи дискусія, де мешканці можуть обговорювати відповідальність за збереження чистоти та комунальні обов'язки.

Це чудова тема для обговорення, яка дозволяє глибше розглядати різні аспекти розвитку міста чи села. Кожен із запропонованих варіантів має своє значення та потенціал для формування громадянської свідомості.

"Моя вулиця (шкільне подвір'я, місто, село) - найкраща" - це більше питання для полеміки, де кожен може аргументовано довести, чому саме його місце є унікальним і неповторним. Це розвиває вміння критично мислити, оцінювати навколишнє середовище, визначати переваги і недоліки. Така дискусія виховує у молоді почуття гордості за своє місце проживання та активну громадянську позицію.

"Моє місто (село) - європейське" - це більше дискусія про розвиток і модернізацію, про стандарти, якими має відповідати сучасне місто чи село.

Тут важливо розглянути інфраструктуру, культуру, рівень соціальних послуг, екологічні ініціативи та інші аспекти, які можуть наближати наше суспільство до європейських стандартів. Така тема розвиває у молоді розуміння глобальних тенденцій і важливості розвитку.

"Парк (сквер) у моєму місті (селі) - найкращий" - це відмінна можливість для обговорення питання благоустрою та важливості зелених зон для якості життя в місті чи селі. Дискусії на таку тему можуть торкатися екологічних ініціатив, значення парків для здоров'я людей, а також важливості збереження природних ресурсів. Парк може стати символом змін на краще, і це підкреслює важливість інтеграції зелених територій у розвиток урбаністичних просторів.

Кожна з цих тем сприяє розвитку громадянської свідомості через пізнання й обговорення навколишнього середовища, важливих соціальних питань, а також через формування активної позиції щодо розвитку місцевих громад.

Щодо розвитку громадянськості через інтеграцію знань у процесі предметного навчання, важливо, щоб учні навчалися бачити зв'язок між знаннями, отриманими на різних предметах (історія, географія, економіка, соціологія), і їхнім практичним застосуванням у житті громади. Уроки, що зосереджуються на реальних питаннях розвитку міста чи села, можуть допомогти учням зрозуміти свою роль у суспільстві і важливість активної участі в громадському житті.

Для формування громадянської компетентності особистості. Інтеграція освіти орієнтована на створення умов для розвитку компетентної, творчої і самостійної особистості, здатної досягати своїх цілей і адаптуватися до змінюваних умов соціального середовища.

Ідея інтеграції освіти вимагає об'єднання різних предметних і міждисциплінарних знань, що дозволяє учням не тільки засвоювати факти, але й формувати вміння застосовувати ці знання в реальних життєвих ситуаціях. Це важливий крок у підготовці до життя в складному і динамічному світі, де кожна людина повинна вміти адаптуватися, творчо вирішувати проблеми та працювати в різних соціальних контекстах.

Окрім того, формування громадянської компетентності передбачає розвиток критичного мислення, здатності до самостійного прийняття рішень, а також глибоке розуміння власних прав і обов'язків у суспільстві. В кінцевому підсумку, інтеграція знань та їх систематизація дозволяють формувати більш зрілих і свідомих громадян, які можуть ефективно взаємодіяти в суспільстві та брати на себе відповідальність за спільне благо.

Інтеграція освіти має на меті забезпечення високої якості освіти, яка сприяє розвитку конкурентоспроможної особистості, здатної досягати конкретних цілей та реалізувати себе у різних соціальних сферах. Вона сприяє формуванню у школярів **нових знань, що характеризуються вищим рівнем мислення, здатністю до застосування в нових ситуаціях, а також ефективністю та систематизацією** знань. Інтеграція дає можливість переглядати способи структурування та подання навчального матеріалу, що дозволяє сформувати знання через органічні міжпредметні зв'язки.

Завданнями інтегрованих технологій навчання є:

Активізація пізнавальної діяльності учнів та формування цілісного уявлення про навколишній світ.

Підвищення якості навчання та створення творчої атмосфери в учнівських колективах.

Виявлення здібностей і особливостей учнів.

Розвиток навичок самостійного навчання, використовуючи додаткову літературу, таблиці з міжпредметними зв'язками та опорні схеми.

Підвищення інтересу учнів до змісту навчання.

Ефективне реалізування розвивальної та виховної функцій навчання.

Одним із важливих заходів для досягнення цих завдань є інтеграція вивчення таких предметів, як «Літературне читання» та «Мистецтво».

Наприклад, викладання та презентація на тему «Національні символи України» сприяє формуванню у учнів елементарної історичної перспективи, даючи можливість зрозуміти значення культурних символів і їхній вплив на національну ідентичність. Такий підхід допомагає поєднати знання з різних дисциплін і сприяє розвитку творчого мислення та розширенню кругозору учнів.

Мета заходу:

1. Формування в учнів розуміння національної ідентичності та важливості національних символів для історичної пам'яті та культури.
2. Розвиток уявлень про символічне значення державних атрибутів у контексті історії та сучасності України.
3. Поглиблення знань з історії України через призму національних символів, таких як герб, прапор, гімн.

Зміст заходу:

1. Теоретична частина:

- Огляд історії виникнення національних символів України.
- Зміст і значення герба, прапора, гімну.
- Зв'язок національних символів з важливими історичними подіями та постатями.

2. Практична частина:

- Аналіз та обговорення образів національних символів через мистецькі твори (графіка, живопис, скульптура).
- Створення учнями власних художніх робіт на тему «Національні символи України» (малюнки, колажі).

3. Усна презентація:

- Презентація учнівських робіт з обговоренням і поясненням значення вибраних символів.
- Виступи учнів з короткими доповідями про символи національної ідентичності, їх роль у формуванні історичної перспективи.

Очікувані результати:

1. Підвищення рівня історичних знань учнів та їх здатність бачити зв'язок між минулим і сучасним.
2. Розвиток естетичних і творчих здібностей через вираження особистого ставлення до національних символів.
3. Формування громадянської свідомості та патріотизму серед учнів

Тип дидактичного діалогу сприяє розвитку критичного мислення у дітей, допомагаючи їм формувати чіткі визначення і знаходити логічні зв'язки між поняттями. Ось як може виглядати форма діалогу, заснована на вашому прикладі:

Вчитель: Діти, давайте розглянемо два стовпчики слів. Ось перший стовпчик:

мужність, скромність, чесність, тактовність. А ось другий:

зздрість, хитрощі, брехливість, лінощі.

Завдання таке: знайти в першому стовпчику людські чесноти. А у другому - це те, чого варто уникати. Як ви думаєте, чому одні з цих слів можна віднести до чеснот, а інші - ні?

Дитина 1: Я думаю, що мужність, скромність, чесність і тактовність - це чесноти, тому що ці якості допомагають бути хорошими людьми.

Вчитель: Гарно! А чому, на вашу думку, зздрість, хитрощі, брехливість і лінощі - не чесноти?

Дитина 2: Зздрість - це коли комусь зздримо, і це не допомагає бути хорошими. А хитрощі - це коли обманюємо, а чесність важлива.

Брехливість - це коли не говоримо правду. Лінощі - це коли не хочемо працювати і нічого не робимо.

Вчитель: Дуже правильне пояснення. Отже, мужність - це сміливість діяти заради справедливості і допомагати іншим, навіть коли це складно.

Скромність - це коли не хвалишся своїми досягненнями і не прагнеш бути кращим за інших. Чесність - це коли ми завжди говоримо правду, а тактовність - це коли ми поведимося так, щоб не ображати інших. Всі ці риси допомагають нам бути хорошими людьми.

А ось зздрість - це негативне почуття, коли ми хочемо того, що має інша людина, і це заважає нам бути щасливими. Хитрощі - це спосіб досягти мети нечесними засобами. Брехливість - це коли ми говоримо неправду, щоб маніпулювати іншими. І лінощі - це коли ми не хочемо працювати або докладати зусиль, хоча можемо.

Дитина 3: Але чому лінощі не можна віднести до чеснот? Можливо, це просто коли хочеш відпочити?

Вчитель: Це дуже цікаве питання! Відпочинок справді важливий для кожної людини. Але лінощі - це коли ми не хочемо нічого робити, навіть якщо треба. Якщо ми постійно уникаємо роботи і не прагнемо до розвитку, це може стати проблемою. Важливо знайти баланс між роботою та відпочинком.

Дитина 4: Тобто чесноти - це те, що допомагає людині бути кращою, а інші якості - це те, що заважає?

Вчитель: Саме так! Чесноти роблять нас сильнішими, добрішими, справедливими, а риси, як зздрість чи брехливість, - це те, що може завдати шкоди нам або іншим. Можна сказати, що чесноти - це основа для гарного життя.

У педагогічній практиці існує кілька видів групової роботи, які сприяють розвитку учнів через взаємодію та активне включення в навчальний процес. Ось деякі з них:

«**Статичні пари**» - це **співпраця учнів, які сидять за однією партою. Такі пари часто формуються за бажанням учнів, оскільки взаємний контакт і знайомство** мають важливе значення. В таких парах учні регулярно змінюють ролі, працюючи то як учень, то як учитель. Цей метод дозволяє створити взаємопідтримку або взаємоконтроль між учнями, що сприяє активному мовленнєвому та розумовому розвитку. Така організація роботи є дуже ефективною для забезпечення регулярного спілкування на уроці та активізації участі кожного учня.

«Динамічні пари» - учні, які сидять поруч, працюють із трьома різними партнерами. В цих парах розподіляються завдання, учні ставлять один одному питання та відповідають на них, що допомагає створювати ситуацію колективної взаємодії. Така структура групової роботи заохочує активний обмін інформацією, розвиток комунікативних навичок та підтримує взаємодію між усіма учасниками.

«Варіативні пари» - до цієї групи належать пари з чотирьох учнів, кожен з яких працює з різним сусідом. Важливим аспектом є обмін матеріалами між учасниками, що дозволяє кожному створювати свою варіацію. Це вид роботи є частиною кооперативного навчання і сприяє демократичному підходу, де учні вільно взаємодіють, розвиваючи навички колективного вирішення завдань і створення нових ідей.

Проектне навчання та його роль у розвитку громадянської компетентності:

Проектне навчання є потужним інструментом для розвитку учнів, зокрема в аспекті громадянської компетентності. Цей метод допомагає учням здобувати нові знання не лише через пасивне сприйняття інформації, а й через самостійне застосування знань у реальних ситуаціях, самоорганізацію та самоосвіту. Використання проектних технологій в класі сприяє формуванню критичного мислення, активної громадянської позиції та соціальної відповідальності учнів, що є основою для розвитку їхнього громадянського потенціалу.

Таким чином, комбінування різних видів групової роботи та проектного навчання сприяє формуванню не тільки академічних знань, але й важливих життєвих навичок у молодших класах.

Метод проектів є одним із найефективніших та перспективних підходів у сучасному навчанні, оскільки він створює умови для активної участі учнів у навчальному процесі та сприяє розвитку їхніх інтелектуальних і творчих здібностей. Цей метод дозволяє учням не лише здобувати знання, а й застосовувати їх на практиці, що значно підвищує мотивацію та зацікавленість у навчанні.

Проектна діяльність базується на принципах індивідуалізації навчання, де учні мають можливість вибору теми проекту, що відповідає їхнім

інтересам. Це дозволяє глибше зануритися в процес пізнання та сприяє розвитку критичного мислення, самостійності й умінню працювати в команді.

Основна мета навчального проектування - це створення таких умов, в яких учителі можуть реалізувати досвід проектної діяльності учнів у реальних навчальних умовах, що дозволяє кожному учневі розвиватися як суб'єкту пізнавальної діяльності. Важливою частиною цього є інтеграція різних дисциплін, що дає змогу учням розуміти взаємозв'язок між різними галузями знань і розвивати здатність до міждисциплінарного мислення.

Проектна методика включає такі етапи, як дослідження, пошук інформації, колективна робота, обговорення та захист результатів. Учні працюють не тільки над отриманням нових знань, а й над їх застосуванням у практичних завданнях. Вона розвиває важливі навички, такі як здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, критичне мислення, комунікаційні навички та вміння самостійно організувати процеси.

До видів навчальних проектів відносять:

1. Дослідницькі проекти, де учні збирають і аналізують інформацію, проводять експерименти чи дослідження.
2. Творчі проекти, що сприяють розвитку художніх здібностей та креативного підходу.
3. Рольові проекти, в яких учні виконують ролі та імітують реальні ситуації.
4. Інформаційні проекти, що фокусуються на створенні чи обробці інформаційних матеріалів.
5. Практико-орієнтовані проекти, що спрямовані на розв'язання конкретних проблем або задач із реального життя.

Моделювання умов життя громадян є одним із важливих педагогічних умов формування елементарних історичних уявлень у молодших школярів. Це означає створення таких навчальних ситуацій, у яких учні можуть візуалізувати і осмислювати, як жили люди в минулому, в яких умовах розвивалась їхня діяльність, побут, культура та соціальні взаємозв'язки.

Це передбачає створення ситуацій, в яких учні взаємодіють з вчителями, розвиваючи уявлення про історичні події та життя людей минулих епох. Така діяльність може відбуватися як під час уроків, так і позаурочних заходів, створюючи умови для практичного засвоєння матеріалу.

Розвиток громадянськості через інтеграцію знань: Цей пункт підкреслює важливість інтеграції знань з різних предметів для формування у школярів цілісної картини світу, включаючи історичні уявлення, які взаємопов'язані з іншими сферами знань, такими як суспільствознавство, географія, культура тощо.

Формування елементарних історичних уявлень: Це, ймовірно, охоплює безпосередньо процес навчання учнів основам історії, зокрема через розгляд ключових історичних подій, постатей та процесів, що дозволяють створити у дітей початкове розуміння минулого.

Організація конструктивного початкового діалогу: Тут йдеться про важливість залучення учнів до обговорень і діалогів щодо історичних подій та процесів, що допомагає розвивати критичне мислення та уміння аргументувати свої погляди.

Розвиток громадянського потенціалу через проектну технологію: Це передбачає використання проектної діяльності для розвитку у школярів навичок дослідження, аналізу історичних явищ та формування активної громадянської позиції. Проектна діяльність сприяє розвитку творчості, співпраці і застосуванню знань на практиці.

Організація праці в Україні має багатий і різноманітний характер, оскільки країна володіє значними природними ресурсами та розвинутою інфраструктурою. В Україні існує кілька основних секторів економіки, кожен з яких вимагає певного підходу до організації праці.

Промисловість є одним з головних секторів, що забезпечує великий обсяг виробництва товарів і послуг. В Україні розвинута гірничодобувна, металургійна, хімічна, машинобудівна та енергетична промисловість. У кожній з цих галузей важлива організація праці, від оптимізації робочих процесів до забезпечення безпеки працівників та використання новітніх технологій.

Сільське господарство займає важливе місце в економіці України, адже країна відома як одна з найбільших аграрних держав. В Україні вирощують зернові, овочі, фрукти, а також розвиваються молочне і м'ясне тваринництво. В аграрному секторі організація праці тісно пов'язана з сезонністю, потребою в технологічному розвитку та впровадженні ефективних методів землеробства.

Транспорт є критично важливою складовою інфраструктури країни, забезпечуючи доставку товарів та послуг, а також зв'язок між різними регіонами. В Україні добре розвинута мережа залізничного, автомобільного, морського та авіаційного транспорту. Організація праці в транспортному секторі включає в себе управління великими транспортними потоками, технічне обслуговування транспорту та розробку нових маршрутів.

Загалом, організація праці в Україні залежить від особливостей кожної галузі, але завжди має на меті досягнення максимальної ефективності та розвитку. Чим краще організована праця в кожному секторі, тим стабільніше і процвітаюче суспільство.

2.3. Результати експериментального дослідження щодо формування уявлень молодших школярів про історію

Констатувальний етап дослідження передбачав застосування кількох ключових підходів, зокрема:

Аналіз існуючих знань і вмінь учнів. Це включало використання тестів, анкет та інших методів, що дозволяють оцінити рівень обізнаності учнів про основи прав людини, демократичні принципи та соціальну відповідальність. Оцінка проводилась за допомогою спеціально розроблених діагностичних інструментів, які фокусувались на різних аспектах громадянської компетентності, таких як розуміння прав і обов'язків, здатність до критичного мислення та навички вирішення соціальних конфліктів.

Спостереження за поведінкою учнів. Педагоги мали можливість спостерігати за реальними проявами громадянської активності, обговоренням важливих соціальних тем, участю у шкільних проектах та ініціативах, спрямованих на реалізацію принципів демократії та прав людини. Це дозволяло виявити рівень внутрішньої мотивації учнів до дотримання цих принципів у повсякденному житті.

Інтерв'ю та бесіди з учнями та вчителями. Проводилися інтерв'ю з учнями для з'ясування їхніх уявлень про демократію, права людини, а також ставлення до цих понять. Такі бесіди дозволяли виявити як учні сприймають важливість цих концепцій та наскільки вони готові їх практично застосовувати у своїй поведінці.

Аналіз продуктів діяльності учнів. Це могли бути письмові роботи, проекти, презентації, що стосуються прав людини, демократичних цінностей та соціальних норм. Такі роботи давали можливість оцінити глибину розуміння учнями цих понять, а також їх здатність до аргументації та критичного осмислення.

Використання цих методів дозволило створити комплексну картину розвитку громадянської компетентності учнів та визначити основні напрямки для подальшого вдосконалення педагогічних умов навчання.

Тестування - для визначення знань учнів з основ громадянських прав та обов'язків, розуміння цінностей демократії, прав людини та інші аспекти громадянської компетентності.

Анкетування - для збору інформації щодо ставлення учнів до громадянської активності, їх участі в житті школи та громади, а також рівня усвідомлення власної ролі у суспільстві.

Спостереження - для оцінки поведінки учнів під час навчальних і позашкільних заходів, таких як обговорення суспільно важливих тем, участь у

проектній діяльності чи волонтерських ініціативах.

Аналіз учнівських робіт - для вивчення результатів індивідуальних та групових завдань, що стосуються громадянських і соціальних тем, їхнього розуміння та вміння застосовувати знання в практичних ситуаціях.

Інтерв'ювання учнів і вчителів - для отримання більш детальних даних про зміни в усвідомленні учнями їхніх громадянських обов'язків і прав, а також оцінки педагогами процесу формування громадянської компетентності.

- Роль учасників в експериментах:

1. Студенти другого курсу проводили експеримент.
2. Студенти третього курсу брали участь у контрольній частині експерименту.
3. Вчителі та вихователі застосовували запропоновані методи та вправи, адаптуючи їх до предметів і завдань уроків або виховних заходів.

- Методи та вправи:

1. Методи і вправи були спеціально адаптовані до кожного предмета, з урахуванням вимог уроків і виховних заходів.

Процес вивчення державних символів України - це важлива складова національного виховання, яка дозволяє краще розуміти історію, культуру та національну ідентичність країни. Основні державні символи України включають:

1. Державний герб (Тризуб)

Герб України - це один з найстаріших державних символів, який є символом незалежності та суверенітету. Тризуб має багатовікову історію та є символом княжої держави Київської Русі. Вперше його використовували на монетах князя Володимира Великого в X столітті. Сучасний вигляд герба затверджено у 1992 році.

2. Державний прапор

Прапор України складається з двох горизонтальних смуг: верхня - синя, нижня - жовта. Ці кольори символізують синє небо та золоті пшеничні поля. Прапор був затверджений як державний символ ще в 1918 році, а відновлений після проголошення незалежності у 1991 році.

3. Державний гімн України - це важливий національний символ, який відображає ідеали та прагнення українського народу. Слова до нього написав Павло Чубинський у 1862 році, а музику - Михайло Вербицький у 1863 році. Однак офіційно гімн був затверджений тільки в 2003 році, коли Верховна Рада України ухвалила закон, що визначав гімн держави. Цей твір виконується на офіційних урочистих заходах, символізуючи національну єдність, патріотизм та гордість за свою країну.

4. Державна печатка України має зображення Тризуба та використовуються для офіційного підтвердження документів, що мають державну силу. Вивчення цих символів допомагає громадянам України краще розуміти значення національної ідентичності, підвищує почуття патріотизму і гордості за свою країну.

У навчальному процесі, що є важливим елементом в дослідженні?

1. Аналіз об'єкта та явища

Першим етапом є аналіз ситуації, об'єкта або явища, з'ясування всіх взаємозв'язків між ними. Це включає визначення суті проблеми та розуміння, які фактори взаємодіють у даній ситуації.

2. Актуалізація знань і вмінь

Другий етап передбачає звернення до знань і навичок, які учень вже має. Це дозволяє з'ясувати, які з відомих методів або підходів можна застосувати для розв'язання ситуації. Важливо, щоб учень зміг побачити зв'язки між наявними знаннями та новими елементами ситуації.

3. Виявлення суперечностей

Після актуалізації знань може виявитися, що наявних знань або вмінь недостатньо для вирішення ситуації. Це може бути ознакою протиріччя або невизначеності, яку потрібно розв'язати. Виявлення суперечності є ключовим етапом, адже це стимулює до пошуку нових знань.

4. Формулювання навчальної проблеми

Важливо, щоб учень чітко усвідомив проблему і сформулював її у вигляді запитання. Це є наступним етапом в навчальному процесі, коли учень ставить перед собою завдання і усвідомлює, що саме потрібно дізнатися для розв'язання ситуації.

5. Пошук шляхів розв'язання

На цьому етапі учень починає активно шукати відповіді на поставлене запитання, збираючи нову інформацію, здійснюючи спостереження або звертаючись до різних джерел знань.

6. Розв'язання суперечності

Завершальним етапом є вирішення проблеми, коли учень, опрацювавши нову інформацію, формулює висновок і усуває суперечність.

Коли навчальна ситуація не призводить до навчальної проблеми:

Іноді, після актуалізації знань, учень може зрозуміти, що наявних знань достатньо для пояснення ситуації, і проблема не виникає. Це свідчить про те, що знання та вміння учня є достатніми для розв'язання ситуації без необхідності в нових пошуках.

Інший варіант - коли фонних знань недостатньо для розв'язання ситуації. В такому випадку виникає потреба в отриманні нової інформації або навичок для правильного тлумачення ситуації.

Використання карток з назвами дій і ситуацій, а також стрілок для зображення зв'язків, дозволяє візуалізувати взаємозв'язки між подіями і діями, що робить навчання більш наочним і зрозумілим для дітей. Це також сприяє розвитку навичок аналізу і глибокого осмислення явищ, що є основою для вивчення інтегрованих предметів, таких як «Я досліджую світ», а також допомагає сформувати розуміння важливості причинно-наслідкових зв'язків у реальному житті.

Навички роботи з причинно-наслідковими зв'язками не тільки важливі для навчання, але й мають велике значення в майбутній трудовій діяльності, оскільки вони дозволяють виявляти і усвідомлювати, як різні дії та ситуації взаємодіють і впливають одна на одну. Це дозволяє людині бути більш уважною до деталей, приймати обґрунтовані рішення та ефективно вирішувати проблеми в різних контекстах.

Моделювання проблемних ситуацій та використання різних методів навчання є важливою частиною педагогічної діяльності, адже вони активізують пізнавальну діяльність учнів, сприяють розвитку критичного мислення та заохочують до самостійного пошуку рішень.

1. Створення напруження через протиріччя: Пізнавальні протиріччя виникають, коли нова інформація суперечить або не співпадає з уже відомими уявленнями учнів. Ці «розбіжності» сприяють виникненню когнітивного дисонансу - стану, коли учень відчуває необхідність знайти відповіді на питання, що виникають, для узгодження старих знань з новими фактами.

2. Створення протиріч між знаннями учнів про об'єкти і явища - такий метод також є дуже ефективним, оскільки він забезпечує зіткнення вже засвоєних знань з новими фактами, що можуть змусити учнів задуматися, переглянути свої уявлення і знайти логічне пояснення новому матеріалу. Важливо, щоб учень усвідомив наявність цього протиріччя і сам спробував його подолати.

3. Неузгодженість між новими та старими способами дій - це також може бути важливим механізмом для розвитку вмінь учнів. Якщо нові знання

чи навички не співпадають з тим, що учень уже знає, це спричиняє необхідність пошуку нових способів мислення чи діяльності, що стимулює розвиток творчих здібностей.

4. Постановка проблемних завдань - це класичний метод для розвитку критичного мислення. Спочатку завдання може не бути проблемним, але за допомогою педагогічних прийомів (пояснення, актуалізація знань, стимулювання роздумів) учень повинен зрозуміти, що не може вирішити задачу на основі своїх попередніх знань і навичок. Це провокує його на пошук нових рішень, розвиток логічного мислення, самостійність.

Що стосується краєзнавства як ефективного засобу громадянського виховання, то це дуже важливий елемент виховного процесу, особливо для молодших школярів. Краєзнавчі екскурсії, дослідження місцевої історії та участь у зборі матеріалів про рідний край допомагають дітям не лише ознайомитись із минулим, а й почати формувати свою ідентичність, усвідомлюючи себе частиною великої спільноти. Таке виховання сприяє розвитку почуття гордості за свою землю та її історію, а також формується у дітей почуття відповідальності за своє майбутнє і майбутнє своєї Батьківщини.

Правильно організоване навчання в контексті формування громадянських якостей у молодших школярів, зокрема через краєзнавство.

Перше, на чому акцентується увага, - це роль вчителя в створенні проблемної ситуації, яка є основою для формулювання навчальної проблеми. Вчитель не одразу формулює проблему, а спочатку створює умови, в яких учні можуть зіткнутися з труднощами чи запитаннями. Чи стане це реальною проблемою для дітей, залежить від того, як вони її сприймуть і чи будуть шукати шляхи її вирішення. Цей процес розвиває їхні критичні та аналітичні навички.

Другий важливий аспект - це використання краєзнавства для громадянського виховання. Завдяки безпосередньому контакту з історією рідного краю, природними пам'ятками, зустрічам з ветеранами, участі в походах та екскурсіях, учні отримують практичний досвід і знання, що сприяють формуванню у них патріотичних почуттів і розуміння громадянських обов'язків. Це дозволяє дітям не лише ознайомитися з важливими історичними подіями, а й глибше усвідомити власну причетність до культури та історії своєї країни.

Такий підхід дозволяє не лише розвивати знання, а й формувати важливі соціальні навички, патріотизм та повагу до спадщини свого народу.

Повторні дослідження підтвердили ефективність впровадження та формування елементарних історичних уявлень у молодших школярів, що сприяло підвищенню їхньої ціннісної орієнтації. Зокрема, спостерігалася покращення ставлення до цінностей, таких як власне "я", сім'я, навчання та суспільство. Учні стали більше цінувати свободу, добробут, навколишнє середовище, охорону природи, здоров'я та свободу сім'ї. Крім того, учні стали активніше залучатися **до участі в різноманітних культурних заходах**, що сприяло їхньому всебічному розвитку.

Аналізуючи дані експериментальних та контрольних груп, помітно, що в експериментальній групі спостерігалася **значна динаміка показників високого рівня сформованості ціннісних компонентів історичних уявлень молодших школярів**, що підтвердило успішність впровадженого педагогічного втручання під час контрольного етапу експерименту.

Таким чином, підтверджено ефективність використаного формувального інструментарію в експериментальній групі для формування елементарних історичних уявлень у молодших школярів.

Оцінка рівня сформованості елементарних історичних уявлень у молодших школярів здійснювалася за такими критеріями:

1. характер **підходу до вирішення екологічних завдань у процесі вивчення предмету «Я досліджую світ»;**

2. здатність аналізувати природні явища і ситуації, пов'язані з **суспільним життям та людською діяльністю;**

3. вміння аргументувати **своє бачення і думку;**

4. **система ціннісних орієнтацій;**

5. **культура поведінки;**

6. **повага до держави, державних символів та законів України;**

7. **уміння працювати в команді для створення проєктів, спрямованих на формування елементарних історичних уявлень;**

8. **самостійність у виконанні завдань громадянського спрямування;**

9. **участь у виховних заходах історичного, громадянського та патріотичного характеру.**

Результати **контрольного етапу педагогічного експерименту, що передбачав повторне діагностування рівня сформованості компонентів елементарних історичних уявлень** у учнів експериментальної та контрольної груп, показали ефективність впроваджених педагогічних умов. **На основі отриманих даних можна спрогнозувати практичну готовність молодших школярів до відстоювання своєї громадянської позиції.**

Отже, системне дослідження процесу формування елементарних історичних уявлень у молодших школярів та створення необхідних педагогічних умов для його забезпечення довело доцільність застосування розроблених формувальних заходів.

Таким чином, завдання виконано, а мети дослідження досягнуті. Однак результати цієї кваліфікаційної роботи слід розглядати як спробу вирішення окремих аспектів актуальної проблеми формування елементарних історичних уявлень у молодших школярів, і вони відкривають можливості для подальших досліджень у цій сфері.

ВИСНОВКИ

1. Висвітлена теоретична частина формування елементарних історичних уявлень молодших школярів підкреслює важливість громадянського виховання, яке є основою для створення свідомо активного громадянського суспільства в рамках національної демократичної держави. Справді, з огляду на перехід України до демократичних цінностей, особливо важливим є формування у молоді розуміння своїх прав і обов'язків, активної позиції щодо розвитку суспільства.

Громадянська компетентність - це не лише знання прав і свобод, а й здатність діяти відповідально й ефективно в різних соціальних ситуаціях. Вона передбачає активне й обґрунтоване виконання обов'язків, залучення до демократичного процесу та підтримку цінностей, які складають основу громадянського суспільства.

Виховання громадянської свідомості через освіту. У процесі оновлення освітньої системи ключовим завданням є не лише набуття знань, але й формування морально-етичних норм і цінностей, таких як патріотизм, повага до прав людини, толерантність до інших культур і народів.

Роль історії у громадянському вихованні. Історичні уявлення у навчальному процесі можуть стати основою для виховання у дітей почуття національної гідності та гордості, а також допомогти їм краще розуміти свою роль у розвитку суспільства.

Практичні підходи. На сучасному етапі освіти важливим є застосування інтерактивних методів, таких як дискусії, рольові ігри, проєктна діяльність, які дозволяють дітям краще усвідомлювати свої громадянські права та обов'язки. Крім того, значну увагу слід приділяти роботі з батьками та громадськими організаціями, які можуть підтримати ці ініціативи.

Розвиток національної самосвідомості. Формування у дітей національної самосвідомості через освітній процес також має важливе значення. Це забезпечує усвідомлення ними своєї приналежності до певної нації, збереження та популяризацію її культурних і історичних цінностей.

В контексті вищезазначеного важливо зазначити, що громадянське виховання і формування елементарних історичних уявлень мають бути інтегрованими елементами освітнього процесу, що сприяють розвитку демократичного суспільства через активних і свідомих громадян.

2. Розглядається важливість формування елементарних історичних уявлень у молодших школярів через організацію навчального процесу, зокрема через інтегровані уроки та міжпредметну діяльність. Ось основні моменти, які виділяються з вашого тексту:

Психолого-педагогічні особливості формування історичних уявлень:

У тексті зазначається, що формування елементарних історичних уявлень у дітей має складну структуру, до якої входять чотири компоненти:

1. Ціннісний - важливість історичних знань для формування ціннісних орієнтирів учнів.
2. Когнітивний - розвиток знань та розуміння історичних подій.
3. Мисленнєво-креативний - здатність мислити творчо, застосовувати історичні знання в різних ситуаціях.
4. Діяльнісний - активне використання знань у навчальній та повсякденній діяльності.

Роль організації навчання:

Підкреслюється, що якість освіти залежить від організації процесу навчання, зокрема використання міжпредметних зв'язків.

Формування громадянських компетентностей може відбуватися через інтеграцію різних освітніх галузей. Наприклад, через інтегрований курс «Я досліджую світ», який дає змогу поєднувати матеріал з різних предметів, таких як історія, природознавство, громадянська освіта.

Інтегровані уроки та міжпредметні зв'язки:

Інтегровані уроки допомагають поєднати знання з кількох предметів, що сприяє глибшому засвоєнню матеріалу. Такі уроки дозволяють не тільки викладати факти, а й інтегрувати їх у життєві ситуації, що важливо для розвитку громадянської свідомості.

На таких уроках важливо розглядати інтеграцію громадянських знань, а також оновлення методів навчання.

Важливість знань і вмінь для самореалізації:

Дитина має не лише здобувати знання, але й навчатися їх використовувати. Знання і вміння, пов'язані з ціннісними орієнтирами, формують життєві компетентності. Це включає вміння працювати в команді, вирішувати конфлікти, поважати закон та права людини.

Початкова школа має великий потенціал для громадянського виховання, оскільки саме в цей період формуються основи громадянської свідомості.

Важливість позакласної діяльності:

Окрім навчальних предметів, громадянське виховання також може здійснюватися через позакласну діяльність, що дозволяє створити умови для розвитку соціокультурного різноманіття та взаємоповаги.

У загальному, цей підхід сприяє формуванню не лише академічних знань, а й життєвих компетенцій, які необхідні для соціалізації і успішної адаптації в суспільстві.

3. Розглянуто важливі аспекти науково-методичного забезпечення процесу формування елементарних історичних уявлень у молодших школярів. Особлива увага звертається на роль виховання громадянськості, де акцент ставиться на необхідність використання як традиційних, так і новітніх педагогічних методів. Це підкреслює важливість інтерактивних методів для ефективного залучення учнів у процес навчання та виховання.

Основні аспекти:

Інтерактивні та традиційні методи: Педагогічна практика повинна поєднувати різні підходи - як традиційні (лекції, розповіді, бесіди), так і новітні інтерактивні методи, які сприяють розвитку саморегуляції та самоактивності учнів. Це забезпечує більш глибоке усвідомлення громадянських цінностей.

Розвиток громадянської компетенції: Через вправи, спрямовані на активізацію учнів, формуються важливі громадянські якості, такі як обов'язок, ініціативність, дисциплінованість, самостійність. Це сприяє розвитку активної громадянської позиції.

Вибір форм виховної роботи: Для ефективного формування громадянських уявлень важливо використовувати різноманітні форми виховання, що забезпечують добровільний вибір учнями відповідальної поведінки. Такі форми включають:

Відкриті та інтегровані уроки, які дозволяють учням взаємодіяти і поглиблювати знання через співпрацю.

Робота з книгою, що розвиває критичне мислення і знання історії.

Творчі завдання на громадянську тематику, такі як написання творів, що допомагають дітям осмислювати свої громадянські обов'язки.

Кросворди, пісенні конкурси, ігри, що інтегрують навчання з елементами розваг, роблячи процес більш захоплюючим та доступним.

Роль обов'язку і принциповості: У формуванні громадянської позиції важливо зосереджуватися на таких категоріях як обов'язок, ініціативність, дисциплінованість, самостійність і активність, що сприяють формуванню поважного ставлення до громадянських обов'язків.

Таким чином, науково-методичне забезпечення формування елементарних історичних уявлень у молодших школярів повинно передбачати поєднання різноманітних методів та форм роботи, що допоможуть сформувати не лише знання з історії, а й активну громадянську позицію учнів.

4. Навели детальну інформацію щодо педагогічних умов формування елементарних історичних уявлень молодших школярів, що були визначені та перевірені в експерименті. Ось основні моменти та висновки, які можна підсумувати:

Основні педагогічні умови для формування елементарних історичних уявлень:

Модельовання життєвих ситуацій - важливо для розвитку громадянськості та історичних уявлень, що відбувається через інтерактивну взаємодію вчителя та учнів. Рольові ігри та аналіз ситуацій допомагають дітям засвоювати важливі соціальні й історичні концепти.

Інтеграція знань - учні повинні бачити зв'язок між різними предметами (наприклад, вивчення історії через «Я досліджую світ», українську мову, мистецтво), що сприяє глибшому усвідомленню історичних процесів.

Конструктивний діалог - ефективний обмін думками та ідеями між учнями та вчителем допомагає формувати критичне мислення та здатність до аналізу.

Проектні технології - застосування проектної діяльності дає учням змогу досліджувати конкретні історичні та громадянські питання, сприяючи глибшому зануренню в тему.

Основні результати експерименту:

Високий рівень сформованості історичних уявлень (40% учнів експериментальної групи).

Середній рівень **у 55% учнів.**

Низький рівень у 5% учнів.

У контрольній групі значних змін не спостерігалось.

Важливі аспекти:

Інтерактивне навчання допомагає створити атмосферу співпраці та взаєморозуміння, де учні можуть вільно обмінюватися думками, що сприяє розвитку демократичних цінностей.

Впровадження формувальних заходів (уроки, вправи, спостереження) допомагає дітям краще зрозуміти концепти, такі як мужність, наполегливість, повага до держави, а також розвиває їхнє громадянське мислення.

Високий рівень сформованості елементарних історичних уявлень став можливим завдяки інтеграції різних видів діяльності та активному залученню дітей до процесу навчання.

Перспективи для подальших досліджень:

Незважаючи на досягнуті результати, дослідження не охоплює всіх аспектів формування історичних уявлень молодших школярів, що відкриває можливості для подальших досліджень у цій сфері. Це може включати вдосконалення методик інтерактивного навчання, розширення використання проєктних технологій і розвиток нових форм взаємодії в навчальному процесі.

Отже, педагогічні умови, визначені у дослідженні, демонструють ефективність у формуванні елементарних історичних уявлень, зокрема через інтерактивне навчання та проєктну діяльність, що позитивно впливає на розвиток громадянських і патріотичних якостей у молодших школярів.